

81/29, 59/31

~~11:43~~

Torslanda sockens fornminnen n:r 53. 54.

Skelettfynd. Inv. n:r 45730-

Bohuslän.

45732.

V. Hisings h:d.

Torslanda s:n.

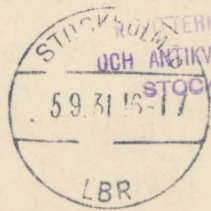
TORSLANDA 43

Telegrafberget

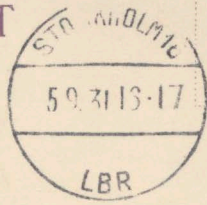
Rapport avsänd till Ra den 9 maj 1931.

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1929:2



BREVKORT



Plats och
frimärke
SKRIV TYDLIG
GATA OCH HUS

Hon Intendenten

Nils Niklasson

Göteborgs museum

Göteborg

Tjänste

59/
31

~~11:43~~

TORSLANDA 43

B. B.

I Din rapport rör. stenåldersfyndet vid Telegrafberget i Torslanda frågar Du även, om några skelettdelar från denna plats inlämnats till SHM. Jag ber härmed få meddela, att så ej varit fallet. Frågan rör. fyndens framtida förvaringsort kommer svarast att avgöras.

Hälsningar
Toms Eriksson

59/31

1143

Till

Riksantikvarien.

Den 5 sept. d.å. anmälde undertecknad till Riksantikva-
rien upptäckten av ett gravfynd från yngre stenålder i Torslanda
s:n, V. Hisings h:d, varför jag erhöll Riksantikvariens förordnande
att företaga undersökning på platsen (dnr. 3753/29). Ytterligare
undersökning eller besök utöver de i ovannämnda skrivelse relatera-
de har jag ej ansett vara erforderlig, då jag vid detta tillfälle
inhämtade de upplysningar, som stodo att få. Den i samma skrivelse
omnämnda, ett par dagar tidigare funna dolken har sedermera blivit
inlämnad till Göteborgs museum.

Fyndstället ligger nästan på själva gränsen mellan Björ-
landa och Torslanda socknar. Från den å kartan angivna lilla viken
eller bukten, Sälviken kallad, sträcker sig i östlig riktning fram
mot det s.k. Telegrafberget en liten dalgång. Nedanför Telegrafber-
get finnes en märklig ^{märklig} glacial skalgrusbank, vilken för närvarande
exploateras för vinnande av hönsfoder. I denna skalbank, omedelbart
intill Telegrafbergets fot, påträffades de fullständigt förstörda
skelettresterna och dolkarna. Denna förstörelse får ej enbart till-
skrivas ovarsamhet vid upptäckten utan är delvis av äldre datum.
Enligt uppgift av hittaren skulle benbitarna ha legat mycket sprid-
da. Av fyndomständigheterna att döma tillhör fyndet troligen en ti-
digare förstörd hällkista, ehuru inga från kistan härrörande sten-
plattor funnos kvar. Visserligen lågo på platsen ett stort antal
större och mindre block, beroende på att fyndstället var beläget,
som ovan nämnts, invid en brant bergvägg, utefter vars fot ^{fröst-} ~~hört-~~
sprängda stenar och block voro hopade, men att avgöra om något el-
ler några av dessa hört till en gravkista, var ej möjligt. I en be-
rättelse om en i närheten befintlig stenåldersboplats omnämner Alin
även skalbanken och meddelar, att omkring 1911 en skalle och ett
lårben av människa skulle hava påträffats. Det är mycket sannolikt,
att detta tidigare fynd härrör från samma grav, som det nu omtalade

x Björlanda
nr. 53.

fyndet. Enligt Alin skulle skallen och lårbenet hava inlämnats till Göteborgs museum. Här finnas de dock ej, och ej heller i Naturhistoriska museet. Ha de möjligen kommit till Statens historiska museum ?

Vid genomseende av de till Göteborgs museum medförda benresterna visade det sig, att de härröra från två individer, vilket även bekräftats av Prof. C.M. Fürst. Denne ansåg emellertid ej en antropologisk undersökning lönande.

Fyndbeskrivning:

Dolk av flinta, lancettlik, med brett, kort handtag utan avsats mellan detta och klingan. Ytan vit. Spår av slipning på handtaget. L. 17.3 cm., klingans största bredd 4.1 cm.

Dolk av flinta, lik föregående; skaftet avbrutet. Klingans längd 13 cm., bredd 4.2 cm.

Göteborg i december 1929.

Vin Nilsson

81/29. 59/31

Bohuslän.

V. Hisings h:d.

Torslanda s:n.



Plåt n:o (A43) D1

2 st. flintdolkar från Kroligen
förstörd hållkista på Torslanda bys
ågor, Torslanda s:n, V. Hisings h:d, Bohuslän.

1929. Museum foto.

59/31

20 nov. 1931.

Till skrivelse den 15 okt. 1931. M. 1713/31.

Beskrivning av fynd från förmodad grav vid Telegrafberget i Torslanda s:n. i Bohuslän jfr tidigare insänt fotografi.

Dolk av flinta, lancettlik, med brett, kort skaft utan avsats mellan detta och klingan. Spår av slipning på handtaget. Ytan vit, på den å bilden ej synliga sidan lyser flintans mörkare färg igenom. Längd 17.3 cm., klingans största bredd 4.1 cm. Klingans tjocklek 9 mm.; skaftets tjocklek (vid övergången mellan klinga och skaft) 10.5 mm., på mitten 9 mm.

Dolk (eller spjutspets), lancettlik, avslagen vid skaftet (basen) av mörk, svartaktig matt flinta. Ytan vit; den vita krustan c:a 0.3 mm. tjock. Inga slipspår. Längd 13 cm., största bredd 4.2 cm., största tjocklek (vid brottstället) 10.5 mm.

Nils Niklasson

Bronsålderns mest uppmärksammade fornlämningar äro de på bergshöjderna belägna, ofta vida omkring synliga kumlen eller rösen. De förekomma i mycket stort antal utefter hela vår västkust.

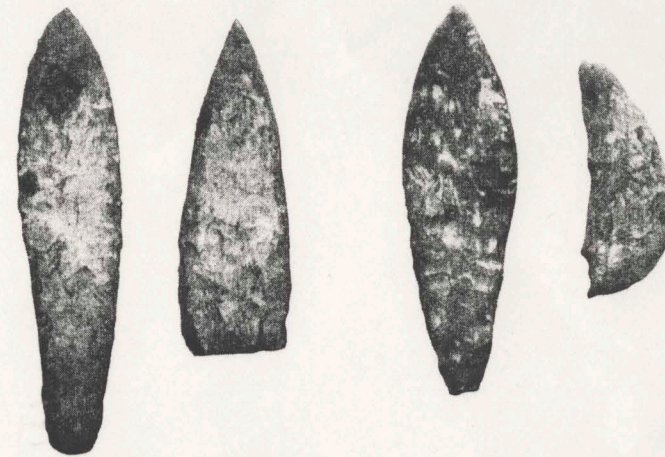
Rösen äro gravbyggnader, ursprungligen omsorgsfullt uppförda med en jämn murlagd sockel, ibland upp till en meters höjd eller mera och däröver en kupolliknande överbyggnad. På rösets botten finnes eller har funnits — i de flesta fall äro rösen mer eller mindre fullständigt upprivna — själva gravkistan av en manslängds storlek, gjord av antingen kantställda hållar eller av på varandra horisontellt staplade mindre stenar; kistan har varit täckt av en eller ett par hållar. Orörda rösen tillhöra sällsyntheterna.

I Torslanda äro sju rösen kända. Samtliga tillhöra de mindre med en diameter av sex à sju meter och en höjd av 0,7 till en meter. Det ena ligger på Nolereds mark, västsydväst om gården, på norra sidan av vägen Torslanda kyrka—Hjuvik, det andra på bergmassivet söder om denna väg och det tredje på samma höjd, 150 meter söder om det senare. Norr om gården Norra Hästevik invid sundet mellan Björkö och fastlandet finns ett röse som förstördes och omvandlades till skyttevärn under första världskriget. Vidare kan nämnas ett röse på berget söder om Tumledalen, 200—300 meter öster om den östligaste gården i Tumlehed. Av ytterligare två rösen återstå endast mindre rester: ett på krönet av bergmassivet sydöst om Hjuvik, i senare tid uppstaplat till en varde, och ett — osäkert — omkring 700 meter söder om de västligaste gårdarna i Tumlehed, ej långt från en liten tjärn.

Här är också platsen för omnämmandet av en grav som ehuru av ett helt annat slag och från en något äldre tid — från den yngre stenålderns slut eller från övergången mellan sten- och bronsåldern — dock bör hänföras till samma kulturskede som rösen.

För 25 år sedan upptäcktes vid exploatering av en skalförekomst belägen några hundra meter från innersta delen av Sillvik (Sälviken), på gränsen till Björlanda, rester av två människoskelett och tillsammans med dem två bredbladiga flintdolkar. Sannolikt föreligger här en dubbelbegravning ehuru så förstörd, att man ej får någon uppfattning av hur graven ursprungligen varit beskaffad, om de döda helt enkelt varit nedsänkta i en grop i skalhögen eller varit omställda och täckta med stenplattor, med andra ord om graven varit vad man kallar en hållkista.

Torslanda i forntiden



De två dolkarna på vänstra bildhalvan från dubbelgraven vid Sillvik (Sälviken) nedanför Telegrafberget. — Dolken och skäran på högra bildhalvan höra sannolikt också tillsammans. De ha hittats ett par hundra meter norr om Torslanda by. Förmodligen ett offerfynd. — Båda fynden tillhöra den yngre stenålderns slutskede eller övergången till bronsåldern. Storlek 1 : 3.

Denna grav är av intresse därför att den visar att om än vardags- och arbetslivets kultur, sådan vi kunna utläsa den ur boplatsernas inventarium, under yngre stenålderns senare del och bronsåldern i stort sett var enhetlig så förändras gravskicket. Under det förra skedet begrov man sina döda i rektangulära sten- eller hållkistor eller man lade dem på eller i jorden utan kista, stundom omgiven av en ram av lösa stenar, ofta med en däröver uppkastad hög. Vid övergången till eller början av bronsåldern — omkring 1500 f. Kr. — flyttas kistorna upp på bergshöjderna och omkring dem uppföras de ej sällan mäktiga rösen. Rösebyggandets tid varar ungefär 500 år. Omkring 1000 f. Kr., alltså vid bronsålderns mitt, försiggår en omsvängning i uppfattningen om döden och därmed också en förändring av begravningskicket. Då börjar man bränna den döde, de brända benen jämte ett eller annat mindre prydnadsföremål av brons läggas i ett lerkärl som sänkes i en grund grop i jorden, fram till Kr. föd. och något århundrade därefter utan, sedan med en sten- och jordblandad hög däröver. Likbrännings-

GÖTEBORGS
ARKEOLOGISKA
MUSEUM

81/ 59/
29 / 31

~~11.43~~ TORSLANDA 43

Bohuslän.
V. Hisingrs h.d.
Torslanda.

Torslanda sno formn. nr 54

Skelettfynd. Inv. nr
45730-45732.



Film nr (A 613) D2

Flintdolkar inv. nr 45731,
45732.

Foto S. Sjöstedt 1955.

59/31

M 1713/31.
Vid svar torde ovanstående bokstav och nummer återopas.

Herr Intendenten Nils Niklasson,
Göteborgs Museum,
G ö t e b o r g .

Jämte rapport daterad i december 1929, över undersökning av fyndplatsen för två flintdolkar och skelettresten vid Telegrafberget i Torslanda sn. i Bohuslän har Ni i skrivelse till Riksantikvarien den 8 maj 1931 gjort en anhållan, att fynden måtte få kvarstanna i Göteborgs Museums ägo.

Med anledning härav får Riksantikvarien meddela, att då föremålen icke äro av den art, att de kunna betraktas såsom nödvändiga för Statens Historiska Museums samlingar, Riksantikvarien bifaller den gjorda anhållan.

Emellertid önskar Riksantikvarien för Statens Historiska Museums arkiv en mera utförlig beskrivning av föremålen, än den Ni ger i Eder rapport. Riksantikvarien får därför anhålla, att Ni benäget ville insända till Statens Historiska Museum antingen en dylik beskrivning, med alla måttuppgifter, längd, bredd, tjocklek samt flintans art, eller för en kortare tid de båda flintdolkarna för att här närmare avbildas och beskrivas. Stockholm den 15 oktober 1931.

Otto Frödin

T.f. Riksantikvarie.

Arvidberg

81/29

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen
GÖTEBORGS MUSEUM

Arkeologiska avdelningen

~~1113~~

TORSLANDA 43

Göteborg den 5 sept. 1929.

På Torslands bys ägor
har arbetaren Gunnar
Karlsson påträffat
människobens och en
vacker flintdolk i
ett snäcksandtag
tillhörande firman
Hansson & Möhring.

Anmält av intendent
F. Kjellberg, Göteborg.

Platsen borde omedelbart
besiktigas.

8/29

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen
GÖTEBORGS MUSEUM

Arkeologiska avdelningen

11:43

TORSLANDA 43

Göteborg den 5 sept. 1929

Arkiv

Till Rimsantvariet!

Vid min ankomst till museet idag via
mororen följande jag en annäla från
intendenten Kjellerberg, att ett vackert pänt
ett eller två flintöskar igår blivit på-
kämpade i ett träskardrag i Torslanda
en via Hisingen, holländsk firmans Haustron
en Hisingen i Göteborg. Jag tog genast en
bil och for ut till Torslanda för att besöka
den fyndplatsen och ta reda på fyndförhåll-
andena. Tyvärr var vädret redan för-
stört och besiktarna hopkämpade i en hög.
Jag har knappast, att en antropologisk
undersökning kommer, att ge något retul-
tats, men detta blir ju en finare historia.
Kontrollören var en advokat Gunnar
Karlsson. Fyndplatsen hade varit av
vädret och utan ont utsikt. Dagen
genastigen en spjett, av vilken besök-
den var avsevärt hade Karlsson hemma
hos sig. Då jag på hemvägen gick förbi
Karlsson bodade ingårade jag med den
medgivande spjettmannen, som nu

denna förvaras i Söteborgs museum till vidare
 Ett par dagar följande hade vi samma ställe,
 kunde någon under fins skelletta, av
 arbetaren Arthur Emanuelson hittats
 en annan dock, som till vara fullständig
 var. Då yper det att denna även denna
 till till fammas grav, inordnade jag även
 den, då emellertid Emanuelson hade fins
 bostad långt ifrån arbetsplatsen, kunde
 han ej ^{vara} tillgänglig. Jag bad då Emanuel-
 son att lämna dockan till Lunds fiskalen
 för vidare beordran om detta av detta
 väres anledning, som Lunds fiskalen har
 sin ~~bostad~~ sommarbostad nära under Ema-
 -muelsson hem.

På grund av ovan relaterade förhållan-
 den använder jag om förordande utunder-
 -föra ovanstående fyndställs.

Vilg Vikarsson

P.S. Vid ett telefonsamtal, som jag just
 nu hade med Lunds fiskal Södersköm, upp-
 -lyste han om, att han redan flyttat in till
 Söteborg och bad mig istället ringa upp
 gårdsmannen Bengtsson, Pörs, Björlands
 om be honom omvisning inordnades av
 dockan på plats och lämna den till Söteborgs
 museum.

Sedan detta blivit gjort har jag ett få
 återkommit med en utförligare rapport.
 Lunds fiskalen avtog ej, att han bevärdade
 något försöka förordande utöver vad
 jag meddelat honom.

J.S.

81/29

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

TORSLANDA 43

~~11/43~~

RIKSANTIKVARIEN

STOCKHOLM 16

3753/29

Till Intendenten Nils Niklasson,

Göteborgs Museum, Göteborg.

Riksantikvarien får härmed anhålla att Ni behagade besöka platsen
för skelettfynd i snäcksandtag på Hisingen, Torslanda socken,
Bohuslän
för att därstädes verkställa nödig undersökning

samt att därefter till Riksantikvarien insända rapport och därjämte alla gjorda
fynd, såframt annorlunda ej bestämmes

För detta uppdrag äger Ni uppbära reseersättning enligt gällande rese-
reglemente samt skäligt arvode.

Stockholm den 7 sept. 1929

På Riksantikvariens vägnar:

O. Källström

P. M. rörande förrättningen:

81/
29

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

TORSLANDA 43

~~11:43~~

Göteborg den 10 september 1929.

Herr Professor C.M. Fürst.

L u n d .

I dag avgår enligt vår överenskommelse såsom postpaket under adress Lund benen av skeletten från Uleberg i Tossene s:n.

Samtidigt ber jag få meddela, att vi i dagarna erhållit ett gravfynd från yngre stenåldern bestående av rester av ett eller två skelett och två flintdolkar, funnet i Torslanda utanför Göteborg. Skeletten äro emellertid tyvärr synnerligen illa åtgångna, beroende på att upphittaren av okunnighet om fyndets betydelse själv upplockat benen, innan det kom till museets kännedom. Av skallarna äro endast några obetydliga rester förhanden. Jag tror därför ej, att en antropologisk undersökning kommer att ge något nämnvärt resultat. I avvaktan på vad Riksantikvarien kommer att besluta i saken, tillåter jag mig dock en vördsam förfrågan, huruvida professorn skulle ha något intresse av att undersöka de rester, som finnes. Ett utlåtande från professorns sida, om det än skulle utfalla fullständigt negativt, vore ju av stort värde. Någon separat publicering av fyndet kan emellertid knappast ifrågakomma. Professorns eventuella utlåtande skulle läggas till fyndberättelsen. Fyndets karaktär tyder på, att det härstammar från en förstörd hällkista.

Med de bästa hälsningar och tack för sista besöket.

Benen överlämnade av
Fürst med bevis i S.M.
Förhållande till någon annan
undersökning förbehålles.

Vördsamt.

W. H. Larsson

81/29

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

TORSLANDA 43

11:43

Herr Intendent N. Niklasson,

Göteborgs Museum.

Härmed sändes en kopia av min berättelse över undersökningen av Ulebergs-fyndets skelettresters jämte två fotografier av det platymera lårbenet. Benen återsändas samtidigt eller närmaste dagarna.

Tack för brevet. Naturligtvis vill jag, om Ni åstundar det, undersöka skelettresterna från Torslanda, fastän det ej tycks vara mycket med dem. Jag vill emellertid fråga, om Edert museum betalar mina omkostnader. Då jag själv ej beräknar arvode, bli de ej stora, möjligen en och annan fotografi, som anses lämplig, samt transporter etc.

Med vänlig hälsning

Carl von Furst

Lund den 25 september 1929.

87/29

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

TORSLANDA 43

Göteborg den 30.9 1929.

Herr

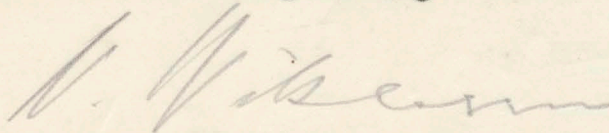
Fjärdingsman Per Bengtsson.

Hovgården.

B j ö r l a n d a .

Beder härmed att få erkänna mottagandet av en flintdolk från
Torslanda och samtidigt framföra Göteborgs musei tack för det besvär,
Fjärdingsman haft med dolkens infordrande.

Med utmärkt högaktning.



Intendent vid Göteborgs musei arkeologiska
avdelning.

59/31

Göteborg den 8 maj 1931.

Till
Riksantikvarien.

Undertecknad får härmed vördsamt anhålla att två i Tors-
landa funna flintdolkar, beskrivna i till Riksantikvarien insänd rap-
port över undersökning av fyndplatsen och avbildade å vidfogade foto-
grafi, överlämnas till Göteborgs museum. Kostnaden för undersökningen
har bestritts av Göteborgs museum.

Nils Nilsson